Мирослава Анатоліївна Садова,
доктор психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету
імені В.І. Вернадського,
м. Київ, Україна

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4297-7317

УДК 159.9.018:167.23
DOI https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1(80)-12-17

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБДАРОВАНОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ВІКУ: ПІДЛІТКИ, СТАРШОКЛАСНИКИ, СТУДЕНТИ

Анотація.
У статті розкрито сутність ідентифікації обдарованості залежно від віку, тобто серед підлітків, старшокласників, студентів. Здійснено аналіз праць науковців щодо зазначеної проблеми за іноземними американськими джерелами таких авторів, як Дж. Гопкінс, Грей, Плекер, Фернандес-Ріо, Мендес-Гіменес, Бейлі, Морлі, М. Клейн, С. Пфайфер, Кауфман, М. Колеман, Т. Саваннах, С. Броді, З. Шечман, С. Счутз, К. Хелер, В. Бендов. Здійснено опис психодіагностичних результатів ідентифікації обдарованості в американських діагностичних центрах, асоціаціях, наукових та експертних радах.

Ключові слова: *ідентифікація обдарованості; загальний скринінг; вербальні, невербальні тести.*

На сучасному етапі європейські країни надають перевагу розвитку освітніх програм ідентифікації та розвитку обдарованих дітей різних вікових категорій. Науковці вважають, що досить важливо якомога раніше виявити рівень обдарованості представників молодого покоління за допомогою використання різних психодіагностичних методик. Вірна постановка психологічного діагнозу у сфері ідентифікації обдарованості дасть змогу вчасно надати таким дітям освітні послуги, психолого-педагогічну підтримку та найбільш повно розкрити їх потенціал у різних сферах реалізації на майбутнє. Тому у своєму дослідженні ми насамперед звертаємо увагу на новітні англомовні видання, де описано систему ідентифікації обдарованих дітей різних вікових категорій у загальноосвітніх закладах. Європейський досвід відповідної системи дасть змогу нашій країні на основі вивчення кращих здобутків вибудувати власну дієву модель ідентифікації обдарованих дітей та молоді.

Ми здійснили аналіз праць низки науковців щодо ідентифікації обдарованості залежно від віку: підлітки, старшокласники, студенти. Насамперед було проаналізовано іноземні американські джерела таких авторів: Дж. Гопкінс, Грей, Плекер, Фернандес-Ріо, Мендес-Гіменес, Бейлі, Морлі, М. Клейн, С. Пфайфер, Кауфман, М. Колеман, Т. Саваннах, С. Броді, З. Шечман, С. Счутз, К. Хелер, В. Бендов.

Також у статті здійснено опис психодіагностичних результатів ідентифікації обдарованості в таких американських діагностичних центрах: Американська асоціація обдарованих, Національна наукова рада, Центр талановитих і обдарованих штату Айова, Експертна система відбору юних легкоатлетів в Люблені, Національна асоціація обдарованих дітей в США, Університет Джона Гопкінса в США.

Проблематика статті є актуальною, тому що не було здійснено детального аналізу ідентифікації обдарованості залежно від вікового діапазону в новітніх закордонних американських і німецьких виданнях.

Метою нашого дослідження постає теоретичне дослідження ідентифікації обдарованості в новітніх зарубіжних виданнях залежно від віку: підлітки, старшокласники, студенти.

Вивчення обдарованості стає дедалі більш актуальним. На сьогодні існує понад 300 визначень обдарованості.

Більш багатовимірне визначення обдарованості, яким і донині керуються департаменти освіти США під час формулювання власних дефініцій, подано в доповіді «Національна довершеність: аргументація для розвитку американських талантів» (англ. – “National Excellence: A Case for Developing America’s Talent”). Згідно з нею, обдаровані – це «діти та молодь з визначними талантами, які демонструють досягнення або мають

© Садова М.А., 2021

потенціал для досягнень високого рівня в порівнянні з іншими учнями того ж віку та соціального положення. Такі діти та молодь демонструють високу працездатність в інтелектуальній, творчій та/або художній сферах, мають незвичайний лідерський потенціал і значні досягнення в конкретних наукових галузях» [6, с. 539].

Однак з усіх моделей ідентифікації, які нині є актуальними і активно використовуються, лише модель ідентифікації пошуку талантів пропонує стандартизований підхід на національному рівні, що систематично розглядає процедури відбору, перевірки та розміщення, які науковці вважають критично важливими для розроблення ідентифікаційної технології (Foster, 2011). Окрім того, це єдина модель, у контексті якої учні та батьки мають рівний доступ до тестування незалежно від місцевих стандартів програми, і де використовується найбільш економічний підхід до тестування [4, с. 176].

Модель ідентифікації пошуку талантів тепер розширилася до національного та міжнародного виміру. Вона витримала випробування часом, використовувалася протягом дев'яти років, отримала поширення в усіх регіонах США і за кордоном. П'ять програм пошуку талантів з використанням цієї моделі в США в Університеті Джона Гопкінса (штат Меріленд), Університеті Дюка (штат Північна Кароліна), Університеті штату Арізона, Денверському університеті і Північно-Західному університеті. Щорічно в рамках цих проєктів проходять тестування понад 80 тисяч студентів. Сам протокол ідентифікації дуже простий і, можливо, завдяки цій простоті – є досить ефективним. По суті, модель (розроблена Дж. Стенлі та його колегами з Університету Джона Гопкінса) використовує двоетапний протокол [9, с. 71].

На *першому етапі* виявляються учні молодшого та старшого віку, які вже набрали 95-й процентиль (при пошуку талантів в університетах Дж. Гопкінса і Дюка використовується 97-й процентиль) або вище за стандартизованим тестом досягнень Ingrade в умовах домашнього навчання.

На другому етапі використовується тест на шкільні здібності (SAT) як тест другого рівня для визначення рівня математичних і вербальних здібностей.

Модель також дає змогу зрозуміти три ключових питання під час виявлення обдарованої молоді:

– створення кадрового резерву;

– боротьба з «ефектом стелі» на тестах, що забезпечує хорошу дискримінацію за результатами;

– надання ефективних даних для планування програм на рівні шкільного округу, університету та штату.

Згідно зі свідченнями американських дослідників Мак Клейна і С. Пфайфера, на сучасному етапі розвитку суспільства 32 штати мають розроблену законодавчу політику, що регулює процес ідентифікації обдарованих школярів. У 12-ти штатах відсутня нормативно-правова база для ідентифікації обдарованих учнів штатного рівня. Причому відповідальність за цей процес несуть навчальні округи та освітні агенції місцевого рівня, які визначають процедури та методи ідентифікації. У шести штатах не розроблено законодавчу базу щодо ідентифікації обдарованих дітей і молоді ані штатного, ані окружного рівнів, однак координатори з освіти обдарованих засвідчують, що більшість шкіл заохочуються з боку держави до надання спеціальних освітніх послуг обдарованим учням [3, с. 77].

Отже, можемо констатувати, що 44 штати мають законодавче забезпечення процесу ідентифікації обдарованих учнів, більшість із яких – штатного рівня. Водночас варто наголосити, що розроблені штатами пропозиції щодо підходів до ідентифікації обдарованих школярів навіть у згаданих вище 32 штатах мають рекомендаційний характер, оскільки остаточне рішення щодо використання певних методів чи засобів ідентифікації залишається за навчальними округами.

Децентралізований характер управління американською освітою виявляється не лише у визначеннях поняття «обдарованість» та його складових, а й у процесі ідентифікації обдарованих дітей і молоді. Найбільш поширеними методами ідентифікації обдарованих школярів, що використовуються різними штатами, є щоденник поведінки (7 штатів); аналіз поточної успішності (8 штатів); оцінні шкали (9 штатів); тести на креативність (9 штатів), номінування (13 штатів); аналіз навчальних досягнень (17 штатів); IQ-тести (16 штатів). Оскільки кожен штат визначає кількість критеріїв та якісні показники, за якими учня (студента) визнають обдарованим, підходи до ідентифікації обдарованих школярів та студентів суттєво варіюються [2, с. 80].

Дослідниками Національної асоціації обдарованих дітей (англ. – National association for gifted children) запропоновано низку методів ідентифікації обдарованих школярів, що поділяються на об'єктивні та суб'єктивні.

До *об'єктивних методів ідентифікації* належать:

– тестування (як вимірювання рівня інтелекту загалом, так і рівня навчальних досягнень із конкретних предметів);

– аналіз успішності (поточних оцінок, результатів тестів тощо).

Суб'єктивні методи ідентифікації охоплюють:

– номінування (особою, яка вважає себе обдарованою, однолітками, вчителями, керівництвом школи, батьками) – такий метод уможливлює виявити значну кількість учнів, які можуть отримувати

спеціальні освітні послуги як обдаровані. У межах цього методу застосовуються різноманітні анкети та списки характеристик обдарованих, які пропонують заповнити учням, батькам, учителям і представникам шкільної адміністрації;

– спостереження вчителями, психологами та оцінні шкали (у цьому випадку вчителі спостерігають за поведінкою і навчанням школярів, оцінюють рівень їхньої мотивації до навчання тощо);

– портфоліо та результати досягнень є популярними методами ідентифікації, оскільки відображають ставлення обдарованих дітей і молоді до продуктів власної навчальної та творчої діяльності (в американських школах активно використовують як академічні, так і творчі портфоліо);

– вивчення освітнього профілю учня чи студента, що обов'язково має включати аналіз динаміки навчальних досягнень [5, с. 178].

Нами було проведено змішаний систематичний пошук з п'яти баз даних (Web of Science-All Databases, Scopus, SportDiscus, ERIC-Ebsco та Academic Search Ultimate) за період 2011–2021 років. З одного боку, зазначені бази даних були відібрані, оскільки вони містили статті, опубліковані в журналах, індексованих у Journal Citation Report (JCR) або подібному індексі (наприклад, Scimago Journal Rank-SJR), а з іншого – проводився змішаний систематичний пошук, щоб отримати розширену експертизу досліджуваного явища.

Окрім того, сім журналів із найвищим рейтингом з питань фізичної культури й обдарованості, які проіндексовані у відповідних базах даних, наведених у цьому дослідженні («Фізичне виховання та педагогіка спорту», "European Physical Education Review", "Journal of Sports Sciences", "European Journal of Sports Science", щоквартальне видання «Обдарована дитина», журнал «Освіта обдарованих, дослідження високих здібностей») [12, с. 97].

Упродовж останніх десяти років дослідження талановитості та фізичної культури проводилися з використанням описових досліджень за допомогою опитувальників або відкритих інтерв'ю, оглядів/пропозицій, програм втручання та перевірки інструментів ідентифікації талантів). Щодо програм втручання, як зауважує Faber et al. (2017) зосередимося на програмі перцептивно-рухових навичок для виявлення талантів у настільному тенісі на уроках фізичної культури [14, с. 18]. Так, Сантос (2017) визначив наслідки програми тренувань на базі спорту Skills-Genius. Натомість Ловелл та ін. (2017) вивчали чинники, які впливають на відбір у шкільній програмі з футболу [12, с. 92]. Щодо оглядів та пропозицій, Грей та Плекер оцінили ідентифікацію спортивних талантів [13, с. 81]. Фернандес-Ріо та Мендес-Гіменес розробили пропозицію щодо виявлення талантів у спорті, яка вважає фізичну культуру ключовим елементом [7, с. 243], а Бейлі та Коллінз проаналізували стандартну модель розвитку талантів. Щодо інструментів для виявлення талантів Хобер перевірив обґрунтованість треку з атлетичних навичок в умовах фізичної культури [3, с. 65].

На факультеті спорту в Любляні до цього часу було розроблено декілька експертних систем для виявлення молодих талановитих спортсменів із певних видів спорту. Однією з них стала «Експертна система відбору юних легкоатлетів». Вибірка учасників становила 881 респондентів-підлітків віком від 10 до 15 років. Тестування проводилося у співпраці з Атлетичною асоціацією Словенії в легкоатлетичних клубах у Люблені, Крані, Целі, Велені та Маріборі. Автори застосували групу тестів, щоб виявити їх талант у легкій атлетиці [9, с. 72].

Згідно з даними Бейлі, спортивні програми часто ігнорують учнів, які є потенційно талановитими, однак через відсутність можливостей або підтримки не досягають успіху, а також тих, хто перевершує інші аспекти фізичної культури, що не пов'язані з успіхом. У 2014 р. Бейлі та Морлі опублікували власну модель виявлення та розвитку талантів у фізичній культурі. Її метою було виправити дисбаланс в рамках поточної дискусії з майже повного занепокоєння позашкільними клубами та відшкодуванням елітного спорту для дорослих на користь більш справедливого та всеохопного підходу, виходячи з унікальної важливості загальноприйнятої навчальної фізичної культури в рамках будь-якої схеми розвитку талантів [7, с. 248].

Зазначена модель базується на: здібностях (психомоторні, міжособистісні, внутрішньоособистісні, когнітивні та креативні), розвитку талантів (виявлення потенційних виконавців, прогнозування результативності, забезпечення належного навчання, постійний процес ідентифікації), характеристиках навколишнього середовища, особистих особливостях, доступі та можливостей [8, с. 417].

Так, шкільні системи часто зіштовхуються з необхідністю приймати важкі рішення в процесі розроблення процедур ідентифікації. Кошти, які виділяються на освіту обдарованих, мають надаватися з урахуванням як ідентифікації, так і програмування, забезпечуючи баланс між ними. Адміністратори шкільних систем ризикують використовувати більше енергії, ресурсів та точного планування в процесі ідентифікації, ніж для послуг, що надаються після ідентифікації учня. Деякі штати навіть вимагають ідентифікації, але не вимагають надання послуг (Coleman & Gallagher, 2015). В ідеалі інформація, отримана під час ідентифікації, використовувалася б для керівництва навчальною програмою та інструкціями для кож-

ної дитини. Ідентифікація має бути засобом забезпечення відповідних послуг для задоволення потреб студента, а не самоціллю.

Найкращі практики ідентифікації покладаються на декілька критеріїв, щоб відшукати талановитих студентів.

Ці критерії передбачають:

– різноманітні типи інформації (наприклад, показники пізнавальних здібностей студента, навчальних досягнень, успішності в різних середовищах, інтересів, творчості, мотивації; та навчальних характеристик/поведінки);

– безліч джерел інформації (наприклад, результати тестів, шкільні оцінки та коментарі вчителів, радників, батьків, однолітків та самих учнів);

– численні проміжки часу, щоб упевнитись, що учнів не пропускають процедури ідентифікації «одним пострілом», які часто проводяться наприкінці другого або третього триместру.

Психологи-науковці мають подбати про те, щоб у стандартизованих заходах використовувалися нормативні зразки, що відповідають студентам, які тестуються, враховуючи такі фактори, як етнічна приналежність, мова чи наявність інвалідності [1, с. 29].

Використання декількох критеріїв не означає створення численних перешкод для стрибка, щоб бути визнаними обдарованими. Нам потрібно шукати досліджуваних із видатним потенціалом різними способами та в різні періоди, щоб гарантувати, що жодну обдаровану дитину не буде пропущено. Дані, зібрані за допомогою декількох критеріїв, дають нам показники рівня потреби дитини в послугах. Ці показники часто відрізняються за силою. Вони можуть відрізнятися залежно від конкретних вимірюваних сфер. Наприклад, студент (учень) може бути обдарований у математиці, але не обдарований у читанні та орфографії. Правильне використання критеріїв передбачає, що жоден з них не повинен перешкоджати ідентифікації учня як обдарованого. Однак будь-який окремий критерій, якщо він досить сильний, може вказувати на потребу в послугах [13, с. 88].

Американська асоціація обдарованих (TAG) позначає процес ідентифікації як пошук «натяків та підказок» обдарованості у досліджуваних (CEC, 2017). Це означає, що ми маємо навчитися розпізнавати показники потенціалу, які демонструють наші учні (студенти), після виявлення яких, ми повинні розвивати цей потенціал. Також ми повинні бути активними в пошуку прихованих здібностей (Національна дослідницька рада, 2015).

Можливо, нам доведеться включити в тестування спеціально розроблений досвід, щоб надати студентам можливість проявити власні здібності в безпечному середовищі. Можливо необхідно створити програми, які дадуть дітям перспективні можливості для розвитку, підготують їх академічно складних програм. Можливо, нам також доведеться надати конкретну підтримку та професійний розвиток викладачам, щоб допомогти їм розпізнати та виховати студентів із видатним потенціалом (Національна наукова рада, 2017) [8, с. 429].

Коротко опишемо три етапи процесу ідентифікації.

1. *Загальний скринінг або пошук учнів і студентів.* Мета цього етапу полягає у створенні групи дітей, які можуть претендувати на послуги, і бути досліджуваними. Цей процес передбачає офіційно визначений час, коли переглядається загальна кількість школярів або всі учні відповідного рівня, включаючи студентів, основною мовою яких не є англійська, а також студентів з обмеженими можливостями. Методи скринінгу мають бути зрозумілі та легко доступні для всіх студентів (наприклад, стандартизовані оцінки, що приймаються для державного або районного оцінювання) та/або можуть включати конкретні когнітивні та академічні оцінки, що даються як частина процесу скринінгу. Комплексний скринінг також передбачає думку вчителя, батьків і студентів стосовно того, хто може потребувати послуг (вони подають список). Процедури скринінгу не повинні бути більш суворими, ніж процедури ідентифікації.

2. *Огляд дітей різних вікових категорій на відповідність вимогам.* Метою цього етапу є огляд досліджуваних, визначення того, яким дітям буде вигідна формальна ідентифікація та послуги. На цьому етапі всі дані переглядають з метою пошуку показників, які показують потребу в послугах. На цьому етапі дитина отримати такі вердикти: її можуть визначити як: ту, хто явно потребує чи не потребує обдарованих послуг; ту, кого потенційно прийнято на наступний етап огляду. У процесі прийняття рішень важливо пам'ятати, що жоден доказ не повинен дискваліфікувати дитину, але будь-який окремий доказ, який є досить вагомим, може виявити потребу в послугах.

3. *Відповідність параметрів послуг.* Освітня система спочатку має визначити, що вона може запропонувати дітям як у звичайних класах, так і в спеціальних класах. Для розгляду варто включити: диференційований досвід у звичайному класі, різні методи прискорення, групування кластерів, витягування та самостійні спеціальні класи, незалежне навчання тощо. Відповідно до всебічного огляду сильних сторін і потреб студента, можна розробити найкращий варіант для послуг. Цей процес є простим, коли потреби студента та варіанти їх задоволення чітко визначені, однак є чимало обдарованих учнів, потреби яких або різні та/або є більш складними. Окрім того, студенти, першою мовою яких не є англійська, студенти, які також мають інвалідність, а також

студенти, чий минулий досвід, можливо, не підготував їх до випереджальних академічних завдань, можуть потребувати особливого розгляду в конфігурації своїх послуг (Castellano, 2013; Coleman, 2011). До того ж, високо обдаровані студенти потребують інших варіантів, ніж слабо або середньо обдаровані студенти [2, с. 66].

На завершення зазначимо, що нами здійснено аналіз праць ідентифікації обдарованості за різним віковим діапазоном на базі іноземних американських джерел. Також було здійснено опис психодіагностичних результатів ідентифікації обдарованості в різних американських діагностичних центрах.

Методи ідентифікації, що розглянуті в статті, спрямовані на виявлення здібностей особистості різного віку, які є обдарованими в певній сфері, незалежно від їхнього етнічного походження, матеріального становища, обмежених можливостей тощо, з метою надання їм спеціальних освітніх послуг та педагогічної підтримки у межах загальноосвітніх навчальних закладах для найповнішого розкриття їхнього інтелектуального, творчого та лідерського потенціалу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні інноваційного потенціалу американського досвіду ідентифікації обдарованих дітей і молоді для запровадження в практику українських закладів освіти.

Використані літературні джерела

1. *Coleman M.R.* The Identification of Students Who Are Gifted. *ERIC EC Digest*. 2013. No. E644. P. 24–49.
2. *Kaufman S.B.* Who is currently identified as gifted in the United States? *Psychology today*. 2017. 04 January. P. 56–89.
3. *McClain M.-C., Pfeiffer S.* Identification of Gifted Students in the United States Today: A Look at State Definitions, Policies, and Practices. *Journal of Applied School Psychology.* 2015. Vol. 28. P. 59–88.
4. National Association for gifted children. *Developmental Neuropsychology.* 2018. № 11. P. 132–190.
5. *Yeremenko Y.V.* Theoretical approaches to the phenomenon of giftedness: historical and sociological analysis. *Virtus: Scientific Journal.* 2018. June No. 25. P. 177–180.
6. *Heller K.A.* Goals, methods and first results from the Munich Longitudinal Study of giftedness in West Germany. *Expanding awareness of creative potentials worldwide.* New York, 2011. P. 538–543.
7. *Heller K.A.* International Handbook of Giftendes and Talent. *Pergamon,* 2016. 950 p.
8. *O'Boyle M., Benbow C.P., Alexander J.E.* Hemispheric Laterality and Associated Brain Activity in the Intellectually Gifted. *Developmental Neuropsychology.* 2015. No. 11. P. 415–443.
9. *Savannah T.A.* Indigo glow: Aura Theory Interprets Behavior of Exceptional Children. *Today's Local News.* 2012 (2 July). P. 34-80.
10. *Schutz C.* Leistungsbezogene Kognitionen. *Hochbegabte und hochleistende Jugendliche.* Munster, 2000. S. 303–338.
11. *Shechtman Z.* Social Competencies and Difficulties of Gifted Children Compared to Nongifted Peers. *Roeper Review.* 2012. Vol. 3, No. 1. P. 63–72.
12. *Brody S.* Teaching the skills that children need to succeed. *Camping Magazine.* 2013. September P. 89–101.
13. Competencies Needed by Teachers of Gifted and Talented Students. *Roeper Review.* 2015. Vol. 1, No. 6. P. 79–90.
14. Deutsche Schülerakademie. Programm. *Bundesministerium fur Bildung und Forschung.* Bonn, 2012. 24 s.

References

1. Coleman, M.R. (2013). The Identification of Students Who Are Gifted. *ERIC EC Digest*. No. E644. P. 24–49.
2. Kaufman, S.B. (2017). Who is currently identified as gifted in the United States? *Psychology today*. 04 January. P. 56–89.
3. McClain, M.-C., & Pfeiffer, S. (2015). Identification of Gifted Students in the United States Today: A Look at State Definitions, Policies, and Practices. *Journal of Applied School Psychology.* Vol. 28. P. 59–88.
4. National Association for gifted children. *Developmental Neuropsychology.* 2018. № 11. P. 132–190.
5. Yeremenko, Y.V. (2018). Theoretical approaches to the phenomenon of giftedness: historical and sociological analysis. *Virtus: Scientific Journal.* June No. 25. P. 177–180.
6. Heller, K.A. (2011). Goals, methods and first results from the Munich Longitudinal Study of giftedness in West Germany. *Expanding awareness of creative potentials worldwide.* New York, 2011. P. 538–543.
7. Heller, K.A. (2016). International Handbook of Giftendes and Talent. *Pergamon,* 950 p.
8. O'Boyle, M., Benbow, C.P., & Alexander, J.E. (2015). Hemispheric Laterality and Associated Brain Activity in the Intellectually Gifted. *Developmental Neuropsychology.* No. 11. P. 415–443.
9. Savannah, T.A. (2012). Indigo glow: Aura Theory Interprets Behavior of Exceptional Children. *Today's Local News.* (2 July). P. 34–80.
10. Schutz, C. (2000). Leistungsbezogene Kognitionen. *Hochbegabte und hochleistende Jugendliche.* Munster, P. 303–338.
11. Shechtman, Z. (2012). Social Competencies and Difficulties of Gifted Children Compared to Nongifted Peers. *Roeper Review.* Vol. 3, No. 1. P. 63–72.
12. Brody, S. (2013). Teaching the skills that children need to succeed. *Camping Magazine.* September P. 89–101.
13. Competencies Needed by Teachers of Gifted and Talented Students (2015). *Roeper Review.* Vol. 1, No. 6. P. 79–90.
14. Deutsche Schülerakademie. Programm (2012). *Bundesministerium fur Bildung und Forschung.* Bonn, 24 s.

Sadova Myroslava. Identification of Giftedness Depending on Age: Teenagers, Senior Grades, Students.

Summary.

The article reveals the essence of identification of giftedness depending on age: teenagers, senior grades, students. The analysis of the works of scientists on this problem according to foreign American sources by the following authors: J. Hopkins, Gray, Pleker, Fernandez-Rio, Mendes-Jimenez, Bailey, Morley, M. Klein, S. Pfeiffer, Kaufman, M. Coleman, T. Savannah, S. Brody, Z.Shechman, S. Schutz, K. Heller, W. Bendov.

Also, psychodiagnostic results of giftedness identification were described in the following American diagnostic centres: American Gifted Association, National Scientific Council, Iowa Center for Talented and Gifted, Expert Selection System for Young Athletes in Ljubljana, National Association of Gifted Children in the USA.

The identification process itself should be reviewed periodically to ensure that it is valid for the population served and the types of services provided. To help the educational process study trends in personal identification by age, data should be disaggregated by class, gender, ethnicity, language, and economic status. These data should reflect the patterns of educational institutions in which gifted children study.

The article discusses identification methods aimed at identifying the abilities of individuals of different ages who are gifted in a particular field, regardless of their ethnic origin, financial status, disabilities, etc., in order to provide them with special educational services and pedagogical support within secondary schools for the fullest disclosure of their intellectual, creative and leadership potential.

The identification process is the first but critical step in ensuring that gifted pupils and students in need of quality education are recognized and combined with relevant European standard services.

Key words: *giftedness identification; general screening; verbal, nonverbal tests.*

Стаття надійшла до редколегії 5 лютого 2021 року